

**ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM**

LÝ THỊ HOA

**NGÔN TỪ NGHỆ THUẬT TRONG THƠ
CỦA MÃ THẾ VINH**

**LUẬN VĂN THẠC SĨ NGÔN NGỮ,
VĂN HỌC VÀ VĂN HÓA VIỆT NAM**

THÁI NGUYÊN - 2021

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

LÝ THỊ HOA

NGÔN TỪ NGHỆ THUẬT TRONG THƠ
CỦA MÃ THẾ VINH

Ngành: Văn học Việt Nam
Mã số: 8.22.01.21

LUẬN VĂN THẠC SĨ NGÔN NGỮ,
VĂN HỌC VÀ VĂN HÓA VIỆT NAM

Người hướng dẫn khoa học: PGS.TS Dương Thu Hằng

THÁI NGUYÊN - 2021

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan đây là công trình nghiên cứu của riêng tôi. Luận văn có sự hỗ trợ của PGS.TS Dương Thu Hằng. Các nội dung nghiên cứu và kết quả trong đề tài này là khách quan, trung thực và chưa từng được công bố trong bất cứ công trình nghiên cứu nào trước đây.

Tác giả luận văn

LÝ THỊ HOA

LỜI CẢM ƠN

Với lòng biết ơn và tình cảm chân thành, em xin trân trọng cảm ơn: Khoa Ngữ Văn, Khoa sau đại học - Đại học sư phạm Thái Nguyên, các thầy cô giáo trường Đại học Sư phạm Thái Nguyên, các thầy cô giáo trường Đại học sư phạm Thái Nguyên đã giảng dạy và tạo điều kiện thuận lợi, giúp đỡ em trong quá trình học tập và nghiên cứu, hoàn thành luận văn.

Đặc biệt em xin bày tỏ lòng biết ơn sâu sắc nhất đến PGS.TS Dương Thu Hằng, người đã trực tiếp giúp đỡ, chỉ dẫn em hoàn thành luận văn,

Em xin gửi lời cảm ơn chân thành đến gia đình, bạn bè, đồng nghiệp tại trường PT Vùng Cao Việt Bắc đã động viên, giúp đỡ và tạo điều kiện về thời gian trong quá trình nghiên cứu hoàn thành luận văn.

Thái Nguyên, tháng 8 năm 2021

Tác giả luận văn

LÝ THỊ HOA

MỤC LỤC

Lời cam đoan	i
Lời cảm ơn.....	ii
Mục lục	iii
MỞ ĐẦU	1
1. Lí do chọn đề tài	1
2. Lịch sử vấn đề	2
3. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu	4
4. Mục đích và nhiệm vụ nghiên cứu	4
5. Phương pháp nghiên cứu.....	5
6. Đóng góp của luận văn.....	6
7. Cấu trúc của luận văn.....	6
Chương 1: NGÔN TỪ NGHỆ THUẬT VÀ HÀNH TRÌNH SÁNG TẠO CỦA MÃ THẾ VINH	7
1.1. Khái niệm ngôn từ nghệ thuật và hướng nghiên cứu văn học các dân tộc thiểu số từ phương diện ngôn từ.....	7
1.1.1. Khái niệm ngôn từ nghệ thuật	7
1.1.2. Đặc điểm của ngôn từ nghệ thuật	9
1.1.3. Hướng nghiên cứu văn học các dân tộc thiểu số từ phương diện ngôn từ	14
1.2. Tác giả Mã Thế Vinh và mảng thơ song ngữ.....	16
1.2.1. Tác giả Mã Thế Vinh.....	16
1.2.2. Mảng thơ song ngữ	22
TIÊU KẾT CHƯƠNG 1	27
Chương 2: ĐẶC ĐIỂM NGÔN TỪ NGHỆ THUẬT CỦA MÃ THẾ VINH	28
2.1. Ngôn từ mang tính chất tuyên truyền cách mạng.....	28
2.1.1. Ngôn từ mang đậm sắc thái ngợi ca	28
2.1.2. Ngôn từ mang tính chân thực, cụ thể lịch sử.....	43

2.2. Ngôn từ mang đậm bản sắc dân tộc.....	47
2.2.1. Lối từ vựng đặc trưng của văn hóa Nùng.....	47
2.2.2. Ngôn từ thể hiện bản sắc Nùng	50
TIÊU KẾT CHƯƠNG 2	61
Chương 3: NGHỆ THUẬT SỬ DỤNG NGÔN TỪ TRONG THƠ SONG	
NGŨ CỦA MÃ THẾ VINH	62
3.1. Lựa chọn ngôn từ gây ấn tượng mạnh và có tính chất biểu tượng.....	62
3.1.1. Nghệ thuật sử dụng từ gợi hình	62
3.1.2. Khai thác khả năng gợi liên tưởng qua so sánh.....	64
3.1.3. Tính từ chỉ màu sắc.....	66
3.1.4. Tính từ chỉ âm thanh.....	72
3.1.5. Ngôn từ biểu cảm	74
3.2. Một số biện pháp tu từ cú pháp	78
3.2.1. Thủ pháp đảo trật tự từ ngữ trong câu	78
3.2.2. Thủ pháp tỉnh lược.....	80
3.2.3. Thủ pháp điệp từ ngữ.....	83
3.2.4. Thủ pháp câu hỏi tu từ.....	85
TIÊU KẾT CHƯƠNG 3	88
KẾT LUẬN	89
TÀI LIỆU THAM KHẢO	91

MỞ ĐẦU

1. Lí do chọn đề tài

Mỗi dân tộc trên đất nước Việt Nam đều mang những nét riêng biệt trong đời sống văn hóa cũng như trong các tác phẩm văn học nghệ thuật. Cùng với sự phát triển của thơ ca văn học Việt Nam, sáng tác của các nhà thơ dân tộc thiểu số đã và đang hòa chung vào dòng chảy ấy những nốt nhạc chung nhưng vẫn mang những đậm nét riêng biệt của dân tộc mình. Tuy đã có sự tiến bộ về số lượng và chất lượng tác phẩm nhưng thực tế vẫn cho ta thấy rằng, nguy cơ mai một văn hóa nói chung và sự lép vế trong văn đàn là một thực tế không thể phủ nhận.

Nhiều nhà thơ dân tộc đã chọn con đường sáng tác thơ song ngữ như Bàn Xuân Triều (song ngữ Dao - Việt), Ma Văn Đức (song ngữ Tày - Việt), Inrasara (song ngữ Chăm - Việt) Dương Thuấn và Dương Khâu Luông (song ngữ Tày - Việt)... Tiêu biểu cho dân tộc Nùng là nhà thơ Mã Thế Vinh với tập song ngữ Nùng - Việt. Ông đã có công rất lớn trong việc gìn giữ và đưa ngôn ngữ của dân tộc mình lên một nấc thang mới, qua đó mang văn hóa của dân tộc đến với nhiều độc giả hơn. Tuy nhiên những giá trị đó lại chưa được quan tâm và nghiên cứu đúng mức.

Bản thân tôi là một người con của dân tộc Nùng, sinh ra và lớn lên ở xã Tân Mỹ, Văn Lãng - Lạng Sơn, tôi vô cùng tự hào khi nhắc đến những tác phẩm nghiên cứu, sáng tạo văn chương của các tác giả dân tộc mình nhưng cũng thực sự băn khoăn, lo lắng trước tình trạng nhiều giá trị thơ văn đang bị mai một, pha tạp và không được coi trọng đúng mức. Việc tìm hiểu, nghiên cứu và giới thiệu các sáng tác song ngữ của nhà thơ Nùng Mã Thế Vinh nhằm góp phần bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa các dân tộc thiểu số Việt Nam vẫn chưa được quan tâm thỏa đáng.

Với mong muốn thể hiện tình yêu với dân tộc, với tiếng mẹ đẻ và nguyện vọng tha thiết góp một phần sức lực nhỏ bé trong việc tìm hiểu, giới thiệu các

sáng tác của người Nùng nhằm bảo tồn và phát triển văn hóa, văn học của dân tộc, tôi mạnh dạn lựa chọn đề tài *Ngôn từ nghệ thuật trong thơ của Mã Thế Vinh* làm đề tài nghiên cứu.

2. Lịch sử vấn đề

Trong thế hệ các nhà thơ dân tộc thiểu số cùng thời, Mã Thế Vinh là một trong ba nhà văn, nhà thơ đã thuộc hàng ngũ “đại lão” cùng lứa với nhà văn Y Diêng, dân tộc Ê-đê, sinh năm 1928 và Hoàng Triều Ân, dân tộc Tày, sinh năm 1931. Ông đã có rất nhiều đóng góp to lớn trong việc sáng tác, sưu tầm, dịch thuật các tác phẩm văn học từ tiếng mẹ đẻ. Hiện nay, ông là nhà thơ dân tộc Nùng tiêu biểu và duy nhất góp mặt trong Hội Nhà Văn Việt Nam, vậy nên đã có một số công trình nghiên cứu về tác giả và các sáng tác của ông.

Trước hết phải kể đến cuốn *Tuyển tập Mã Thế Vinh* (Song ngữ Tày, Nùng - Việt) do 2 tác giả Mai Thế (Mã Thế Vinh) và Vân Trung (Trần Thị Việt Trung) tuyển chọn và biên soạn được Nhà xuất bản Đại học Thái Nguyên in ấn và phát hành năm 2013. Cuốn sách vừa có những tác phẩm song ngữ được lưu truyền trong dân gian của dân tộc Tày, Nùng được Mã Thế Vinh sưu tầm, dịch thuật và bao gồm cả những sáng tác mới của nhà thơ. Một số bài giới thiệu, bài viết về Mã Thế Vinh của các nhà văn, nhà thơ khác như Y Phương, Mai Liễu, Lâm Tiến, Hoàng Tuấn Cư. Cụ thể như sau:

Tác giả Hoàng Tuấn Cư với bài viết *Mã Thế Vinh! Riêng! Trong cái toàn thế* Ông nói về sự mộc mạc, giản dị của con người Mã Thế Vinh, tình yêu dân tộc, yêu quê hương và ý chí quyết tâm tìm tòi, sáng tác để văn học dân tộc thiểu số không còn là điều gì đó xa lạ với mọi người [30.tr.1002-1014].

Còn trong bài viết *Cảm hứng sử thi trong thơ Mã Thế Vinh*, tác giả Lâm Tiến đã chỉ ra những đặc điểm nổi bật về nội dung tư tưởng và cảm hứng chủ đạo trong thơ của Mã Thế Vinh. Đó là “Cảm hứng khẳng định, ngợi ca, tự hào về con người” [30. tr.1022]. Ngoài ra, còn có cảm hứng sử thi mang âm hưởng hùng tráng, kiên trung về niềm tin của đồng bào đối với Đảng, với Bác Hồ. Mã

Thế Vinh dưới con mắt của tác giả là một con người có tâm hồn và trái tim rộng mở, luôn cảm nhận được vẻ đẹp có ở khắp muôn nơi, không phân biệt đất nước hay ngôn ngữ, sắc tộc.

Tác giả Mai Liễu với bài viết *Mã Thế Vinh, mộc mạc một hồn thơ* đã đánh giá ngôn ngữ thơ Mã Thế Vinh như sau: “Câu chữ mộc mạc, giản dị, hình ảnh thơ cũng thật gần gũi, đọc lên ai cũng hiểu và cảm nhận được ngay. Những lời thơ chỉ có thể hát lên bằng làn điệu sli, lượn của dân tộc mới cảm hết được cái tình thật của tác giả” [30.tr.1024]. Qua bài viết người đọc thấy được quá trình sáng tác cũng như những đóng góp của ông “Thơ ông là niềm tự hào vô bờ bến về quê hương xứ Lạng yêu thương, mảnh đất có truyền thống lịch sử vẻ vang, oai hùng; có núi sông hùng vĩ; có những người con tài năng, chí lớn, dũng cảm và cần cù; có các dân tộc đoàn kết chung sức xây dựng cuộc đời, xây dựng quê hương...” [30.tr.1027].

Trong bản tham luận *Văn hóa truyền thống người Nùng xứ Lạng - Nhân tình của Mã Thế Vinh*, Hoàng Tuấn Cư có viết về Mã Thế Vinh: “Điều đáng kính với con người ông là bình thản theo kiểu “kiến bò”, không “nảy tung” trong cả sáng tác lẫn sưu tầm, nên sự chú ý của những người làm công tác phê bình ít để ý tới” hay “Ông dùng từ ngữ bình dị, không cầu kì, cùng với cách diễn đạt rất “dân tộc” tuy nhiên thơ ông cũng có những câu khá bất ngờ, đó là sự khám phá, sự tìm tòi, có nhiều phát hiện chỉ có ở người miền núi” [30.tr.1004-1011]. Bản tham luận đã có những nhận định rất khách quan về con người, tính cách của nhà thơ dân tộc Nùng Mã Thế Vinh.

Lê Thị Hồng Trang, người viết luận văn thạc sĩ ngôn ngữ và văn hóa Việt mang tên *Bản sắc Nùng trong thơ Mã Thế Vinh* cũng đã có những nghiên cứu về bản sắc văn hóa của dân tộc Nùng trong thơ của Mã Thế Vinh. Luận văn đã chỉ ra những đặc điểm cơ bản của bản sắc văn hóa dân tộc trong đời sống văn hóa tinh thần của người Nùng, những nét đẹp riêng ở hai phương diện nội dung và nghệ thuật. Khẳng định những giá trị và đóng góp của Mã Thế

Vinh với nền văn học dân tộc nước nhà và góp phần xây dựng, phát huy văn hóa của dân tộc [33. tr.34].

Các công trình nghiên cứu trên là nguồn tư liệu tham khảo rất quý giá, giúp chúng tôi có cái nhìn bao quát về cuộc đời và phong cách nghệ thuật của tác giả Mã Thế Vinh, hiểu hơn hành trình tham gia cách mạng cũng như sự nghiệp sáng tác, những đóng góp quan trọng của ông, từ đó giúp cho việc tìm hiểu, nghiên cứu về đặc điểm ngôn từ trong thơ song ngữ của ông trở nên đầy đủ và chính xác hơn.

3. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu

Đối tượng nghiên cứu: Ngôn từ nghệ thuật của các bài thơ trong tuyển tập thơ song ngữ của tác giả Mã Thế Vinh.

Phạm vi nghiên cứu:

Phạm vi vấn đề nghiên cứu: Tác giả Mã Thế Vinh đã có rất nhiều năm sáng tác và sưu tầm, dịch thuật nên số lượng tác phẩm thơ văn của ông rất nhiều, người làm luận văn khó có thể khảo sát kỹ lưỡng toàn bộ tác phẩm của ông nên chỉ tập trung làm rõ ngôn từ nghệ thuật trong các tác phẩm thơ song ngữ. Nghiên cứu chủ yếu qua 2 bình diện: đặc điểm ngôn từ và phương thức tổ chức ngôn từ.

Phạm vi tư liệu nghiên cứu: Luận văn thực hiện nghiên cứu các sáng tác song ngữ của Mã Thế Vinh trong *Tuyển tập Mã Thế Vinh* (Song ngữ Tày, Nùng - Việt) do 2 tác giả Mai Thế và Vân Trung tuyển chọn và biên soạn, Nhà xuất bản ĐHTN năm 2013.

4. Mục đích và nhiệm vụ nghiên cứu

4.1. Mục đích nghiên cứu

Chỉ ra được những đặc điểm tiêu biểu của ngôn từ nghệ thuật trong các bài thơ song ngữ của tác giả Mã Thế Vinh. Qua đó, góp phần bảo tồn và phát huy nền văn hóa của dân tộc. Đồng thời giới thiệu đến bạn đọc thơ ca bằng tiếng dân tộc Nùng, góp sức cổ vũ việc sáng tác văn học bằng tiếng mẹ đẻ để